

'Een overweldigende roman die me diep heeft geraakt'
Tracy Chevalier, auteur van *Het meisje met de parel*

VASTE GROND

Paulette Jiles

MOZAÏEK | ROMAN

Paulette Jiles

Vaste grond

Vertaling: Jetty Huisman

Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

Ontwerp omslag: Mark Hesseling, Wageningen
Omslagbeeld: Svetlana Bekyarova / Arcangel Images
Lay-out en dtp: Gerard de Groot

ISBN 9789023955535 (boek)
ISBN 9789023955542 (e-book)
NUR 302

Oorspronkelijk uitgegeven bij William Morrow, een imprint van HarperCollins
Publishers, New York, USA, onder de titel *News of the World*.

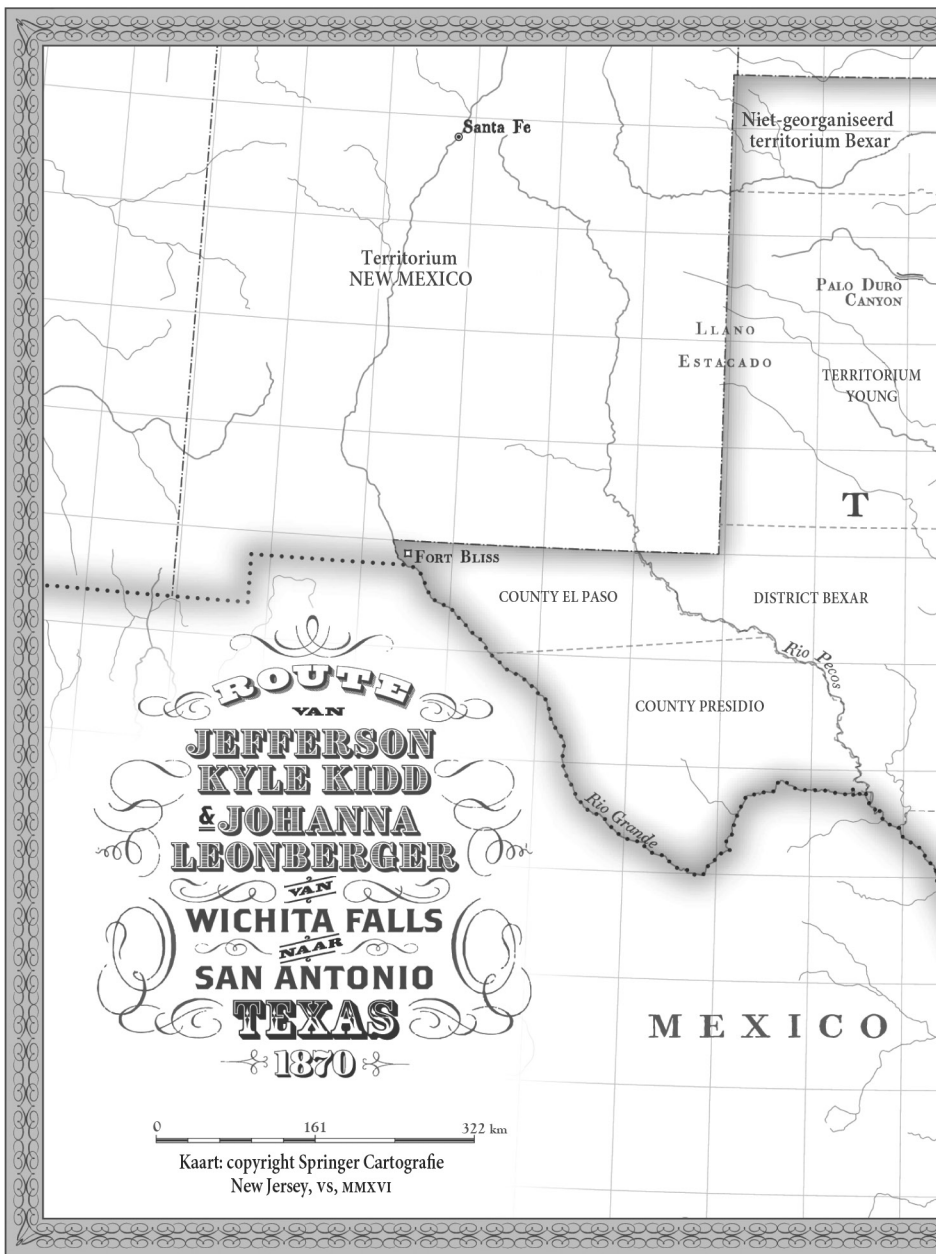
Engelstalige uitgave © 2016 Paulette Jiles
Nederlandse uitgave © 2018 Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

www.uitgeverijmozaiek.nl

Alle rechten voorbehouden

Uitgeverij Mozaïek vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

Voor mijn vrienden onderweg:
Susan, June, April, Nancy, Caroline, Wanda, Evelyn en
Rita Wightman Whippet

Santa Fe

Territorium
NEW MEXICO

Niet-georganiseerd
territorium Bexar

PALO DURO
CANYON

LLANO
ESTACADO

TERRITORIUM
YOUNG

T

FORT BLISS

COUNTY EL PASO

DISTRICT BEXAR

COUNTY PRESIDIO

Rio Pecos

Rio Grande

MEXICO

ROUTE
VAN
**JEFFERSON
KYLE KIDD
& JOHANNA
LEONBERGER**
VAN
WICHITA FALLS
NAAR
**SAN ANTONIO
TEXAS**
1870

0 161 322 km

Kaart: copyright Springer Cartografie
New Jersey, vs, MMXVI

I

Wichita Falls, Texas. Winter 1870

Kapitein Kidd spreidde de *Boston Morning Journal* uit op de kathedraal en begon het artikel over het vijftiende amendement voor te lezen. Hij was geboren in 1798, had drie oorlogen meegemaakt, waarvan de derde vijf jaar geleden was beëindigd, en hij hoopte er niet nog een te beleven. Tegenwoordig had hij het gevoel dat hij sneller verouderde door het wereldnieuws dan door het verstrijken van de tijd. Toch bleef hij zijn rondes doen, zelfs als de kille lenteregens vielen. In een vorig leven was hij eigenaar van een drukkerij geweest, maar de economie van de geconfedereerde staten was al voor de capitulatie ingestort en tijdens de oorlog had hij zijn drukpers en toebehoren verloren. Nu trok hij in het noorden van Texas van stad naar stad met een waterdichte portefeuille vol kranten en tijdschriften, zijn kraag hoog opgeslagen tegen het gure weer. Op die manier verdiende hij zijn brood. Hij had een uitstekend paard; zijn vrees dat iemand het zou proberen te stelen was tot nu toe gelukkig niet uitgekomen. Zo was hij op 26 februari in Wichita Falls aangekomen, had er zijn aankondigingen opgehangen en zich in de stal omgekleed in zijn leestenuue. Buiten regende het hard en het was rumoerig in de zaal, maar hij had een heldere, krachtige stem.

Hij schudde de pagina's van de *Journal* uit.

‘Het vijftiende amendement,’ las hij, ‘dat recentelijk, op de derde februari 1870, is bekrachtigd, bepaalt dat het stemrecht wordt uitgebreid tot alle mannen die daartoe gerechtigd zijn, ongeacht ras, huidskleur of voorafgaande toestand van slavernij.’ Hij keek op van zijn tekst. Het licht weerspiegelde in zijn leesbril. Hij boog zich iets naar voren over de kathedr. ‘Dat betekent: zwarte mannen,’ zei hij. ‘En nu geen geprotesteerd of aanstellerig gejammer.’ Hij keek de zaal rond en speurde de naar hem opgeheven gezichten af. ‘Ik hoor gemompel,’ zei hij. ‘Hou daarmee op. Ik heb een bloedhekel aan gemompel.’

Hij keek het publiek streng aan en zei: ‘Volgende.’ De kapitein sloeg een andere krant open. ‘Het laatste nieuws uit de *New York Tribune*: Een walvisvaarder bericht dat het expeditie-schip de *Hansa* tijdens een poging de Noordpool te bereiken door het pakij is verbrijzeld en op zeventig graden noorderbreedte voor Groenland is gezonken. Of er overlevenden zijn, vermeldt het artikel niet.’ Hij bladerde ongeduldig verder.

De kapitein had een gladgeschoren, hoekig gezicht, een bos spierwit haar en hij was nog steeds ruim een meter tachtig. Zijn haar glansde in de gerichte lichtbundel van de lantaarn. Op zijn rug had hij een Slocum-revolver met korte loop tussen zijn broekband gestoken. Het was er een met vijf kogels van .32 kaliber, niet zijn favoriet, maar ja, hij had hem dan ook amper gebruikt.

Over de zee van onbedekte hoofden heen zag hij Britt Johnson en zijn mannen, Paint Crawford en Dennis Cureton, achter in de zaal tegen de wand staan. Dat waren vrijgemaakte zwarte slaven. Britt had een vervoersbedrijf, de twee waren bij hem in dienst als vrachtrijder. Ze hadden hun hoed in de hand genomen en elk één gelaarsde voet tegen de muur achter zich geplaatst. De zaal was volgepakt.

Het was een grote, lege hal die werd gebruikt voor de opslag van wol, voor bijeenkomsten van de inwoners, en door mensen als hijzelf. Het publiek bestond bijna geheel uit mannen, bijna allemaal blank. Het lamplicht was fel, de zaal donker.

Kapitein Kidd trok van stad naar stad door noord-Texas met zijn kranten en las in zalen en kerken het laatste nieuws voor aan net zulke groepen toehoorders als op deze avond, voor tien cent per persoon. Hij reisde alleen en had niemand die de muntstukken voor hem kon innen, maar de mensen probeerden niet vaak zomaar naar binnen te glijpen. En gebeurde dat wel, dan was er altijd wel iemand die hen bij de kraag vatte, door elkaar schudde en zei: 'Jij betaalt die verrekte tien cent, net als ieder ander.' En dan klonk alsnog het gerinkel van het muntje in het verfblik.

Hij keek op en zag Britt Johnson een vinger opsteken. Kapitein Kidd knikte kort en las tot besluit een artikel voor uit de *Philadelphia Inquirer*, over de Britse natuurkundige James Maxwell en zijn theorie van de continu veranderende elektromagnetische straling in de ether, waarvan de golflengte langer is dan bij infrarode straling. Dat was bedoeld om de luisteraars te vervelen en ze wat te laten bedaren, zodat ze het welletjes zouden vinden en kalm zouden vertrekken. Hij bespeurde bij zichzelf dat hij weinig geduld meer kon opbrengen voor gedoe en voor de emoties van anderen. Het leek of zijn leven ijl en zuur was geworden, een tikje verschaald, een gevoel dat hem de laatste tijd vaker be kroop. Een doffe traagheid was in zijn wezen doorgedrongen, als kolengas, en hij wist niet wat hij daaraan kon doen, behalve stilte en afzondering opzoeken. Hij keek tegenwoordig vooral uit naar het moment waarop zijn leessessie erop zat.

De kapitein vouwde de kranten op en stopte ze in zijn

portefeuille. Hij boog zich naar links en blies de lantaarn uit. Toen hij door de menigte liep, verdrongen de mensen zich om hem een hand te geven. Een man met licht haar zat naar hem te kijken. Hij had twee indianen, of half-indianen, bij zich. De kapitein zag dat het Caddo-indianen waren, geen mannen met een goede reputatie. De blonde man draaide zich om in zijn stoel en staarde naar Britt. Daarna kwamen er weer anderen die de kapitein bedankten voor het voorlezen en vroegen naar het welzijn van zijn volwassen kinderen. Kidd knikte, zei: 'Redelijk, redelijk,' en baande zich een weg naar Britt en diens mannen om te zien wat Britt wilde.

Kapitein Kidd dacht dat het wel met het vijftiende amendement te maken zou hebben, maar dat was niet zo.

'Kapitein Kidd, wilt u even meekomen?' Britt deukte zijn hoed uit en zette hem op. Dennis en Paint deden hetzelfde. 'Ik heb een probleempje. Het zit in mijn wagen.'

Het meisje moest ongeveer tien jaar zijn. Ze was gekleed in een jurk van hertenleer zoals de prairie-indianen die dragen, met op de voorkant een versiersel van vier rijen elandstammen. Om haar schouders hing een dikke deken. Haar haar had de kleur van ahornsiroop; twee klittenbolletjes waren met hun minuscule stekeltjes in een haarlok verflochten, met schuin ertussen een vleugelveer van een steenarend, die er met een dun draadje aan vastgemaakt was. Het meisje zat volkomen stil en droeg de veer en een ketting met glazen kralen alsof het kostbare sieraden waren. Haar ogen waren blauw en haar huid had die bijzondere, diepe kleur die ontstaat wanneer een lichte huid wordt blootgesteld aan zon en wind. Haar gelaat had evenveel uitdrukking als een ei.

'Aha,' zei kapitein Kidd. 'Aha.'

Hij had de kraag van zijn zwarte jas opgezet tegen de regen en de kou en droeg een dikke wollen sjaal om zijn hals. Zijn adem vormde wolkjes voor zijn neus. Bijtend op zijn onderlip overdacht hij wat hij voor zich zag zitten in het licht van de kerosine-stormlantaarn die Britt omhooghield. Merkwaaardig genoeg kreeg hij er kippenvel van.

‘Wel heb ik ooit!’ zei hij. ‘Het kind lijkt wel kunstmatig, maar ook boosaardig.’

Britt had een van zijn wagens achteruit gereden over de toegangsweg naar de stalhouderij, tot die onder de overkapping stond. Hij paste er niet helemaal in. Een woeste regen roffelde op de voorste helft van de wagen en de bok, waar rondom een nevelwolk opspatte. Het achterste gedeelte bevond zich onder het afdak en daar stonden ze allemaal naar het meisje te staren zoals mensen doen als ze iets vreemds in een valstrik hebben gevangen, als naar een volstrekt onbekend wezen dat waarschijnlijk nog gevaarlijk was bovendien. Het meisje zat op een baal legerhemden. Haar ogen lichtten glazig blauw op in het schijnsel van de lantaarn. Ze keek naar hen, volgde elke beweging, elke hand die omhoogging. Haar ogen bewogen, maar haar hoofd bleef roerloos.

‘Inderdaad, meneer,’ zei Britt. ‘Ze is sinds Fort Sill al twee keer van de wagen gesprongen. De agent, Hammond, heeft achterhaald dat dit Johanna Leonberger is. Vier jaar geleden, op haar zesde, gevangen genomen, ergens in de buurt van Castroville. Dat ligt bij San Antonio.’

‘Ik weet waar dat ligt,’ zei kapitein Kidd.

‘De agent had alle gegevens. Als zij dat meisje is, is ze ongeveer tien jaar.’

Britt Johnson was een lange, sterke man. Toch trok hij een bedenkelijk gezicht en keek het meisje wantrouwend aan. Hij was op zijn hoede voor haar.

'Ik heet Cicade. Mijn vader heet Woelig water. Mijn moeders naam is Drievlekte. Ik wil naar huis.' Maar ze konden haar niet horen, want ze had dit niet hardop gezegd. De woorden van haar muzikale Kiowa-taal woonden als bijen in haar hoofd.

Kapitein Kidd zei: 'Weten ze wie haar ouders zijn?'

'Ja, meneer. Of tenminste, voor zover hij dat kan afleiden uit de datum waarop ze ontvoerd werd. Die agent, bedoel ik. Haar ouders en jongere zusje zijn bij de aanval gedood. Hij had een papier van haar familie, Wilhelm en Anna Leonberger, een tante en oom. En hij heeft me een goudstuk van vijftig dollar gegeven om haar in Castroville af te leveren. Dat had die agent van de familie gekregen, via een militair die van San Antonio naar het noorden was overgeplaatst. Het geld was voor iemand die haar naar huis kon brengen. Ik heb toen gezegd dat ik haar uit het indianenterritorium zou weghalen, en haar over de Red River zou zetten. Dat was niet makkelijk. We verdronken bijna. Dat was gisteren.'

De kapitein zei: 'Sinds gisteren staat het water nog twee voet hoger.'

'Weet ik.' Britt had één voet op de dissel gezet. De stormlantaarn bescheen de achterklep met zijn grillige schijnsel en verlichtte het binnenste van de vrachtwagen, alsof daar een buitenissig wezen in een graftombe onthuld werd.

Kapitein Kidd nam zijn hoed af en schudde het water er vanaf. Britt Johnson had ten minste vier gevangenen van de roodhuiden gered. Van de Comanches, de Kiowa's en één keer van de Cheyennes, helemaal uit Kansas, in het noorden. Zes jaar geleden, in 1864, waren Britts eigen vrouw en zijn twee kinderen gevangengenomen, en hij was eropuit getrokken en had ze teruggehaald. Hoe hij dat precies had gedaan, wist niemand. Hij leek over een soort hemelse bescherming te kunnen beschikken als hij in zijn eentje over

de Rolling Red Plains reed, waar dood en gevaar op de loer lagen. Britt, een donkere man, sluw en sterk en zo snel als een nachtzwaluw in de nachtelijke lucht, vond het zijn plicht om anderen te redden. Maar Britt was niet van plan dit meisje naar haar familie terug te brengen, zelfs niet voor een gouden muntstuk van vijftig dollar.

‘Waarom doe jij het niet?’ vroeg kapitein Kidd. ‘Je bent al zo ver gekomen. Vijftig dollar is een flink bedrag.’

‘Ik dacht dat ik hier wel iemand kon vinden om haar van me over te nemen,’ zei Britt. ‘Het is nog drie weken naar het zuiden. En weer drie weken terug. Ik heb geen vracht te vervoeren in die richting.’

Achter hem stonden Paint en Dennis, gehuld in zware oliejasen van gewaxt canvas, te knikken. Ze sloegen hun armen over elkaar. Lange stroompjes helder water slingerden over de stalvloer en ving het lantaarnlicht op in een lichtgevende vlek, terwijl het dak trilde van het getrommel van stuivergrote regendruppels.

Dennis Crawford, zo iel als een spin, zei: ‘Dan zouden we zes weken lang geen cent verdienen.’

‘Behalve als we daar iets konden krijgen om hiernaartoe te vervoeren,’ zei Paint.

‘Kop dicht, Paint,’ zei Dennis. ‘Of ken jij daar soms iemand?’

‘Nou zeg,’ antwoordde Paint. ‘Rustig maar.’

Britt zei: ‘Zo staan de zaken. Mijn vervoersbedrijf kan niet zo lang stilliggen. Ik heb bestellingen af te leveren. En bovendien: als ze erachter komen dat ik dat meisje bij me heb, krijg ik grote problemen.’ Hij keek de kapitein in de ogen en zei: ‘Het is een blank meisje. Neemt u haar mee.’

Kapitein Kidd tastte in zijn borstzakje naar zijn tabak. Hij kon niks vinden. Britt rolde een sigaret, gaf hem die en streek een lucifer af in zijn grote hand. Kapitein Kidd had

zelf geen zoon verloren in de oorlog – omdat hij alleen maar dochters had. Twee. Meisjes kon hij peilen. Indianen niet, maar meisjes wel en hij begreep dat de uitdrukking op haar gezicht er een van minachting was.

Hij zei: ‘Zoek een gezin dat die kant op gaat, Britt. Zoek iemand die haar overlaadt met liefde en haar de nodige lessen in goede manieren geeft.’

‘Goed idee,’ zei Britt. ‘Heb ik zelf ook aan gedacht.’

‘En?’ Kapitein Kidd blies rook uit. Het meisje volgde de rook niet met haar ogen. Ze bleef onafgebroken naar de mannen staren, naar de gezichten van de mannen, naar hun handen. Haar wangen waren bespikkeld met sproeten en ze had stompe vingers met korte nagels, waaronder rouwrandjes zaten.

‘Niet gevonden. Kan haar niet zomaar aan iemand toevertrouwen.’

Kapitein Kidd knikte. ‘Toch heb je wel eerder meisjes afgeleverd,’ zei hij. ‘Dat kind van de Blaineys, dat heb je teruggebracht.’

‘Was niet zo ver. Trouwens, ik ken de mensen daar niet. U wel.’

‘Aha. Vandaar.’

Kapitein Kidd had jaren in San Antonio gewoond. Hij was in een oude familie uit San Antonio ingetrouwd en wist er de weg, kende er de mensen. Er waren veel vrije zwarten in het noorden en westen van Texas; ze waren werkzaam als vrachtvervoerders, verkenners en – nu de oorlog was afgelopen – als soldaten in het tiende cavalerieregiment, dat volledig uit zwarten bestond. De burgerbevolking had zich er echter nog niet bij neergelegd dat de zwarte man vrij was. Alles was nog in beweging. Net als het vloeimiddel waarmee je twee oppervlakken aan elkaar soldeert: een instabiele, snel ontvlambare substantie.

De kapitein zei: 'Je zou het leger kunnen vragen om haar af te leveren. Zij nemen gevangenen onder hun hoede.'

'Niet meer,' zei Britt.

'Wat had je gedaan als je mij niet tegen het lijf was gelopen?'

'Geen idee.'

'Ik ben hier aangekomen uit Bowie. Ik had al verder naar het zuiden kunnen zijn getrokken, naar Jacksboro.'

'Ik zag de aankondigingen hangen toen we binnenreden,' zei Britt. 'Het was voorbestemd.'

'Eén vraag nog,' zei kapitein Kidd. 'Misschien moet ze terug naar de indianen. Welke stam had haar ontvoerd?'

'De Kiowa's.'

Britt stak ook een sigaret op. Zijn voet op de dissel wiebelde. Hij liet blauwe rooksluizen uit zijn neus ontsnappen en keek naar het meisje. Ze staaarde terug. Als twee aartsvijanden die hun ogen niet van elkaar af konden houden. De regen siste onophoudelijk als een springbron over de straat en hulde alle daken van Wichita Falls in een nevel van opspattend water.

'Nou?'

Britt zei: 'De Kiowa's willen haar niet. Ze hebben uiteindelijk door dat de cavalerie hen niet met rust laat als ze blanke mensen gevangenhouden. De agent heeft hun gezegd dat ze alle gevangenen moesten overdragen, anders zou hij hun rantsoenen stopzetten en het twaalfde en negende regiment achter hen aan sturen. Toen kwamen ze haar brengen; ze hebben haar verkocht voor vijftien gestreepte dekens van de Hudson Bay Company en zilveren tafeltgerei. Van Duits muntzilver. Daar slaan ze armbanden van. De bende van Aperiaan Crow heeft haar binnengebracht. Haar moeder heeft zich in haar armen gesneden; je kon haar mijlenver horen brullen.'

‘Haar indiaanse moeder.’

‘Ja,’ zei Britt.

‘Was jij erbij?’

Britt knikte.

‘Zou het meisje zich iets herinneren, van toen ze zes was?’

‘Nee,’ zei Britt. ‘Niets.’

Het meisje bewoog zich nog steeds niet. Er is veel kracht voor nodig om zo lang zo roerloos te zitten. Ze zat kaarsrecht op de baal met legerhemden, die waren verpakt in jute waar FORT BELKNAP op was gedrukt. Om haar heen stonden houten kisten met emailen waskommen, spijkers en gerookte hertentong in het vet, een krat met een naaimachine, vijftigpondszakken suiker. Haar ronde gezicht in het lamplicht was vlak en zonder schaduwen of zachte trekken. Net houtsnijwerk.

‘Spreekt ze helemaal geen Engels?’

‘Geen woord,’ zei Britt.

‘Hoe weet je dan dat ze zich niets herinnert?’

‘Mijn zoon spreekt Kiowa. Ze hebben hem een jaar gevangengehouden.’

‘Dat is ook zo.’ Kapitein Kidd bewoog zijn schouders onder zijn zware duffelse overjas. De jas was zwart, net als zijn frak, vest, broek, hoed en stevige laarzen. Hij had zijn overhemd voor het laatst laten wassen, bleken en strijken toen hij in Bowie was. Het hemd was van fijne witte katoen, met een borduursel van liervogels in witte zijde. Het kon nog net mee. Dat was een van de kleinigheden waar hij neerslachtig van werd: dat zijn hemd overal aan de zomen wat begon te rafelen.

‘Je zoon heeft met haar gesproken?’ vroeg hij.

‘Ja,’ zei Britt. ‘Al doet ze haar mond amper open.’

‘Is hij bij jou?’

‘Ja. Liever met mij onderweg dan thuis. Onderweg gaat het goed met hem. Als ze terugkomen, zijn ze anders. Mijn jongen wilde eerst helemaal niet met me mee terug.’

‘Echt waar?’ zei de kapitein verbaasd.

‘Zeker. Hij was al een eind op weg om een krijger te worden. Had de taal geleerd. Het is een moeilijke taal.’

‘Hoe lang is hij bij hen geweest?’

‘Nog geen jaar.’

‘Britt! Hoe is dat mogelijk?’

‘Weet ik niet.’ Al rokend draaide Britt zich om zodat hij tegen de laadklep leunde en in de donkere gedeelten van de stal keek. Daaruit klonken geluiden op van paarden en muilezels die onafgebroken stonden te eten, met kiezen als maalstenen, en af en toe gesnuif als het stoffige hooi in hun neus kwam, of geschraap van hun hoeven als kanonskogels. Het rook er heerlijk naar graan en ingevet tuigleer. Britt zei: ‘Ik weet het gewoon niet. Maar sindsdien is hij anders.’

‘Hoe dan?’

‘Hij kan geen dak meer verdragen. Kan niet tegen besloten ruimten. Hij heeft geen rust meer voor zijn lessen in lezen en schrijven. Hij is vaak bang, maar dan opeens doet hij uit de hoogte.’ Britt gooide zijn sigaret weg en trapte erop. ‘Maar om het kort te houden: de Kiowa’s willen haar niet terugnemen.’

Kapitein Kidd wist dat Britt erop vertrouwde dat hij haar bij haar familie zou afleveren, ook omdat hij een oude man was.

‘Vooruit dan maar,’ zei hij.

‘Ik wist dat u het zou doen,’ zei Britt.

‘Ja,’ zei de kapitein. ‘Goed.’

Britts huid had de kleur van een zadel, maar was nu bleker dan normaal doordat zijn gezicht in de winter en het

regenseizoen maandenlang geen zon had gehad. Uit de zak van zijn sleetse canvas jas haalde hij de munt tevoorschijn. Het Spaanse acht escudo-muntstuk van tweeëntwintig karaat goud had een doffe glans en was nog steeds rondom ingekeept, niet gesnoeid. Een groot bedrag. In Texas moest men op elke cent en stuiver letten. Sinds de handel in de staat vrijwel geheel was stilgevallen, koesterde iedereen zowel harde valuta als nieuws, die beide even schaars waren. Vooral hier in Noord-Texas, vlak bij de oevers van de rivier de Red, aan de grens van het indianenterritorium.

Britt zei: 'Die heeft de familie naar de agent gestuurd. De ouders van het meisje heetten Johann en Gretl. Ze zijn gedood toen de Kiowa's haar gevangennamen. Pak aan,' zei hij. 'En pas op voor haar.'

Het meisje liet zich voor hun ogen tussen de kisten en balen glijden alsof ze flauwviel en trok de dikke deken over haar hoofd. Ze was het beu aangestaard te worden.

Britt zei: 'Ze blijft vast wel hier vannacht. Ze kan nergens anders heen. Voor zover ik weet, kan ze ook niet aan wapens komen.' Hij pakte de lamp en deed een stap terug. 'Pas goed op.'

Kapitein Jefferson Kidd, een oude veteraan uit de Amerikaanse Burgeroorlog, reist rond als krantenlezer.

Op een dag krijgt hij het verzoek om een tienjarig weesmeisje, dat gekidnapd werd en vier jaar lang bij een indianenstam woonde, terug te brengen naar haar familie. Kidd vertrekt met het verwilderde kind naar het zuiden van Texas: een zware tocht van bijna zevenhonderd kilometer, dwars door een onherbergzaam en gevaarlijk gebied. Gaandeweg groeit er voorzichtig vertrouwen tussen de oude man en het meisje – een band die voor beiden het verschil tussen leven en dood kan betekenen.

Een prachtige historische roman over vrijheid, verantwoordelijkheid en de indringende vraag wat beschaving werkelijk betekent.

Paulette Jiles is dichtster en auteur van memoires en romans. Vaste grond stond op de shortlist voor de National Book Award.

‘Geweldig!’

– Charles Frazier, auteur van *Cold Mountain*

‘Een fantastische historische roman.’

– Washington Post

**‘Voortreffelijke roman over de vreugde van vrijheid,
over de ontdekking van liefde,
over puur avontuur, en over verzoening.’**

– New York Times

www.uitgeverijmozaiek.nl

ISBN 978 90 239 5553 5

9 789023 955535

NUR 302